

NOTAT

FORÆLDRES OPLEVELSER AF INKLUSION

SUPPLERENDE ANALYSE TIL EVALUERING AF
INKLUSIONSINDSATSEN I BILLUND KOMMUNE

NETE KROGSGAARD NISS
CHANTAL POHL NIELSEN

KØBENHAVN 2016

FORÆLDRES OPLEVELSER AF INKLUSION
SUPPLERENDE ANALYSE TIL EVALUERING AF INKLUSIONSINDSATSEN I
BILLUND KOMMUNE
Afdelingsleder: Mette Deding
Afdelingen for Skole og Uddannelse

© 2016 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
Herluf Trolles Gade 11
1052 København K
Tlf. 33 48 08 00
sfi@sfi.dk
www.sfi.dk

SFI's publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.

SFI-notater skal danne grundlag for en faglig diskussion. SFI-notater er foreløbige resultater, og læseren bør derfor være opmærksom på, at de endelige resultater og fortolkninger fra projektet vil kunne afvige fra notatet.

INDHOLD

1	SAMMENFATNING	5
	Baggrund	5
	Konklusioner	6
	Anbefalinger	7
2	ANALYSE	9
	Værdier afspejler opbakning – til en vis grænse	9
	Forældrenes rolle – kommunikation som nøgle	10
	Trivsel, tryghed og deltagelse i sociale fællesskaber	13
	Deltagelse i faglige fællesskaber og faglig udvikling	16
	Samfundsmæssigt fællesskab: aktiviteter og støtte uden for skolen	17
	LITTERATUR	19

SAMMENFATNING

BAGGRUND

SFI gennemførte i 2015-2016 en evaluering af inklusionsindsatsen i Billund Kommune. Evalueringen er lavet med virkningsevaluering som metode, og den baserer sig på følgende datakilder:

- Desk research af dokumenter fra skolerne og kommunen
- Kvalitative interview med børn med særlige behov, forældre til børn med særlige behov, lærere, pædagoger, skoleledelser og PPR-medarbejdere¹
- En mindre spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere
- En dataindsamling blandt elever på 6. og 8. klassetrin ved hjælp af spørgeskemaer fra SFI's Inklusionspanel
- Data fra den første nationale trivselsmåling, der dækker 0.-9. klassetrin.

Billund Kommune har efterfølgende ønsket, at SFI supplerer evalueringen med interview med forældre til børn uden særlige behov. Vi har derfor gennemført to supplerende fokusgruppeinterview med forældre til børn, der går i klasse med børn, der har særlige behov. Interviewene er foretaget på de to samme skoler, som evalueringen i øvrigt har fokuseret på, nemlig Vestre Skole og BillundSkolen. Vi har sørget for, at der i fokusgrupperne også har indgået forældre til klassekammerater til nogle af de børn, som er blevet interviewet i forbindelse med evalueringen.

Notatet her analyserer forældrenes perspektiver på og oplevelser af inklusion og relaterer det til den samlede evaluering.

---

1. PPR i Billund Kommune skiftede navn til PPS (Pædagogisk Psykologisk Sundhedsfaglig Rådgivning) den 1. januar 2016.

KONKLUSIONER

I dette afsnit opsummeres resultaterne fra de supplerende interview ganske kort i relation til den samlede evaluering.

Evalueringen viste, at kommunen havde stærke værdier om inklusion, herunder at det er vigtigt med en rummelig folkeskole, og at værdierne var delt på tværs af relevante aktører i kommunen. Forældrene i disse interview deler også som udgangspunkt de værdier, men de udtrykker en vis skepsis overfor, om inklusion er mulig for alle. Det skyldes primært erfaringer med voldsomme episoder og en klar oplevelse af, at der ikke er ressourcer nok i folkeskolen til at håndtere de elever, der har de vanskeligste udfordringer.

Forældrene kan godt se, at de har et medansvar for at få inklusionen til at fungere, idet de har en stor indflydelse på den måde, hvorpå deres egne børn 'møder' klassekammerater med særlige behov. Men de har ofte svært ved at løfte dette ansvar, hvis de ikke får tilstrækkelig information fra skolen om, hvilke særlige behov eleverne i klassen har, hvordan det kommer til udtryk, samt hvordan de skal tackles i konkrete situationer. Der er blandede oplevelser med hensyn til, hvor godt forældrene oplever skolens kommunikation vedr. elever med særlige behov, men passende og rettidig kommunikation kan ofte være forskellen på, om inklusion opleves som vellykket eller ej af forældrene.

Der er generelt et godt socialt fællesskab i klasserne, og interviewene bekræfter, at også børn med særlige behov har nogle at være sammen med i og uden for skolen. Der er enkelte eksempler på børn, som ikke er en del af fællesskabet, men det er ikke nødvendigvis børn, som man traditionelt vil betragte som havende særlige behov.

Trivslen for klassen bliver til gengæld negativt påvirket af voldsomme episoder, som gør både børn og forældre utrygge. Det er forældrenes oplevelse, at det oftest sker i frikvarterene, dvs. de ustrukturerede tidspunkter på skoledagen. Dette fører til, at nogle af klassekammeraterne får ondt i maven, og der er eksempler på, at forældrene vælger at tage deres børn ud af skolen.

Det faglige miljø påvirkes ligeledes negativt af uro i klassen og manglende ressourcer til at tage sig af de børn, som kræver ekstra opmærksomhed. Det går ud over fagligheden for alle børn, både de fagligt stærke, som ikke får udfordringer, og de fagligt svage, som ikke tilbydes hjælp, fordi fokus rettes mod fx adfærdsproblemer blandt *nogle* af eleverne med særlige behov. Der peges dog også på, at det tilsyneladende ikke er de stille, indad-reagerende elever med særlige behov, der synes at kræve lærernes opmærksomhed i forbindelse med undervisningen, men snarere de udad-reagerende.

Det bekræftes i øvrigt, at børn med særlige behov ofte er uden for det faglige fællesskab i klassen, idet de fx er fraværende i kortere eller

længere perioder. Til gengæld er der et eksempel på en faglig indsats vedr. læseløft, som tilsyneladende løfter eleverne og bringer dem tilbage i klassen efterfølgende, som opleves som vellykket.

Evalueringen viste, at elever med særlige behov deltager rigtig godt i det bredere samfundsmæssige fællesskab, dvs. i fritidsaktiviteter mv. på lige fod med andre børn. Dette bekræftes af forældrene, som oplever, at børnene med særlige behov er deltagende uden problemer uden for en skolekontekst, fx til klassefødselsdage, legeaftaler og fritidsaktiviteter.

ANBEFALINGER

I den samlede evalueringsrapport er en række anbefalinger, som denne supplerende analyse ikke giver anledning til at ændre på. Men vi vil gerne supplere med to anbefalinger, der kan udledes af denne supplerende analyse.

FOKUS PÅ FRIKVARTERER

Som nævnt er det forældrenes oplevelse, at de voldsomme episoder oftest sker i frikvartererne, hvor der er flere børn at forholde sig til, mindre struktur og mindre opsyn. Det giver anledning til at overveje, om man kan gøre mere for at hjælpe de elever, der ikke kan rumme frikvarterssituationen. Det kan være, at nogle af eleverne har brug for et særligt sted, hvor der er mere ro, og hvor de kan hjælpes til at skabe og vedligeholde gode sociale relationer. Samtidig kan det måske være en god ide at have mere tilsyn i frikvartererne for at undgå, at meget voldsomme situationer opstår.

KOMMUNIKATION MED FORÆLDRE

Analysen her peger på kommunikation som en nøgle til god inklusion. Vi vil derfor anbefale så meget åbenhed som muligt om børnenes forskelligheder, herunder deres særlige behov. Det gælder både over for klassekammeraterne og de andre forældre. Samtidig kan man opfordre forældrene til at understøtte inklusionen og fællesskabet i klasserne ved at inddrage alle i legeaftaler mv. Vi vil også anbefale en så stor åbenhed som muligt ved konkrete episoder for at undgå rygtedannelser, og at forældrene bliver utrygge. Manglende eller ufuldstændig kommunikation skaber nemlig utryghed.

Udstrakt åbenhed kræver selvfølgelig, at forældrene til børn med særlige behov giver samtykke til, at oplysninger kan deles. Vores interview i begge omgange tyder på, at forældrene til børn med særlige behov faktisk gerne vil dele, og at de har gode erfaringer med det. Det er selvfølgelig vigtigt, at kommunikationen sker på en positiv, respektfuld og ikke-stigmatiserende måde, hvor der fx er fokus på, at alle er forskellige.

ANALYSE

VÆRDIER AFSPEJLER OPBAKNING – TIL EN VIS GRÆNSE

Forældrene synes generelt, at værdierne bag inklusion er gode. I begge interview bliver der indledt med at sige ”plads til alle”, når man spørger om, hvad inklusion er. Ordet giver forældrene positive associationer om rummelighed eller i hvert fald en intention om rummelighed. Forældrene mener nemlig også, at det ikke altid lykkes, og at der er grænser for inklusionen.

Der er bred enighed om, at inklusion kræver, at der følger ressourcer med, og at skolerne er meget udfordrede på dette punkt.

Nogle forældre mener, at skolen bør kunne rumme stort set alle, hvis ressourcerne og kompetencerne er til stede. Andre mener, at nogle børn bare ikke kan eller bør rummes i det almindelige skolesystem. Det er særligt børn, som har det svært med store grupper, hvor klasse- og skolefællesskabet kan være for stort at være i hele dagen.

Inklusion bliver set meget bredt af forældrene. Det handler selvfølgelig i høj grad om at rumme børn med særlige behov, fx med forskellige udviklingsforstyrrelser. Men forældrene tænker også på, at inklusion handler om at inkludere de fagligt stærke og fagligt svage børn samt udlændinge. Altså forstås inklusion som rummelighed over for alle slags forskelligheder.

Forældrene mener, at inklusion kan være med til at styrke børnenes sociale kompetencer. Når der er forskellige typer af børn i klassen – også nogle med særlige behov – så lærer man om forskelligheder, rummelighed og om at tage hensyn. Forældrene taler både om dette som noget generelt, men også konkret, fx i dette citat om en specifik dreng i klassen med særlige behov:

Det har været super givende for den klasse, at de har haft ham.

At rumme forskelligheder kan give eleverne en forståelse af baggrunden for, hvorfor nogle børn reagerer anderledes (og nogle gange uhensigtsmæssigt), og det kan give mulighed for at udvise omsorg og tolerance, som i høj grad blev gjort i ovenstående tilfælde.

Til gengæld er forældrene mere skeptiske over for inklusion, når det kommer til fagligheden. Her er de interviewede forældre tilsyneladende enige om, at inklusion udfordrer fagligheden.

Forældrene vil gerne bakke op om inklusionsindsatsen, og de interviewede forældre gør det også i en del konkrete tilfælde. Der er en generel opbakning til klassernes fællesskab – op til et vist punkt. Nogle er villig til at gå langt for at sikre plads til alle. Andre har – oftest pga. konkrete dårlige oplevelser – nået et mætningspunkt. Det er uklart, hvor meget forældrene som gruppe ser, at inklusion også er deres ansvar. Da forældrene spiller en stor rolle i kommunens inklusionspolitik, kunne man gøre mere ud at synliggøre dette ansvar. I næste afsnit beskriver vi mere om forældrenes rolle.

FORÆLDRENS ROLLE – KOMMUNIKATION SOM NØGLE

FORÆLDRENS ROLLE OG ANSVAR

Forældrene lægger ikke selv op til at have et stort ansvar for inklusionsprocessen. Men når man spørger dem direkte om deres ansvar, svarer de, at de har en vigtig rolle i forhold til, hvordan de snakker med deres børn og til en vis grad hjælper med at skabe relationer på tværs i klassen samt til at *forstå*, hvorfor et barn reagerer eller opfører sig, som det gør.

Forældrene mener, at de har et stort ansvar for at tale pænt om andre børn, fordi, som en forælder siger:

Man kan jo næsten få sine børn til at synes hvad som helst ... ej, men det er lige før, man kan i hvert fald piske en stemning op, hvis det er det, man vil.

Det indebærer, at forældrene selv – som udgangspunkt – udviser rummelighed og taler med deres barn om forskelligheder, når det er relevant. Hvis forældrene derimod taler negativt om et barn, fx på baggrund af en konkret episode i skolen, kan det få deres børn til at udelukke børn med særlige behov for fællesskabet. Det er dermed afgørende, at forældrene understøtter fællesskabet i klassen, bl.a. ved måden de taler med deres børn om klassen og fx ved at invitere alle til sociale arrangementer.

Generelt understøtter forældrene (som de fortæller om det) inklusionen ved at være rummelige og positive som beskrevet ovenfor.

Men der er mindst et eksempel, hvor forældre bakker deres børn op i at udelukke et barn, fordi det er svært at omgås på baggrund af dårlige oplevelser med stærkt udad-reagerende adfærd.

Nogle forældre tager skridtet videre end snak og opfordrer aktivt deres børn til at lege med forskellige børn. Fx fortæller en forælder om, at hendes barn har haft en legeaftale med alle fra klassen (på skift) i løbet af et skoleår. En anden forælder fortæller, hvordan de i deres hjem støtter deres barn i at fastholde en relation til en klassekammerat med særlige behov på trods af flere uheldige episoder med undertiden voldsom udad-reagerende adfærd af fysisk karakter. Andre forældre tænker dog også, at det er svært, hvis ikke børnene har fælles interesser, og at det er sikrere at arrangere legeaftaler med dem, man ved, at barnet vil have en god dag med. Der er almindelig enighed om, at man til fødselsdage inviterer alle drenge/piger eller hele klassen, men der er også eksempler på, at det skrider lidt ved, at man kalder fødselsdagen noget andet og håndplukker dem, man vil invitere – særligt blandt de lidt ældre børn.

Der omtales to ret ens situationer i hvert sit interview, hvor et barn gennem længere tid havde manglet legekammerater, og der er blevet skrevet ud på forældreintra til klassens forældre med opfordring til at lave legeaftaler. I det ene eksempel var der kun en, der svarede, og barnet endte med at forlade klassen. I det andet eksempel var der en del, der greb opfordringen, og der blev arrangeret en række aftaler.

Det virker ikke oplagt for forældrene at tage et fælles ansvar for inklusionen på klasse- og skoleniveau. Det er ikke noget, de taler om i interviewene, selvom vi spørger ind til det. De omtaler to situationer, hvor forældre i interviewet har ønsket at tage et inklusionsrelateret emne op på et forældremøde. I begge tilfælde har det været svært, fordi de har været bekymrede for reaktionen hos forældrene til et konkret barn med særlige behov – mere specifikt, at forældrene ville blive kede af det. I det ene tilfælde blev det taget op, og pågældende forælder tog godt imod det. I det andet tilfælde blev det ikke taget op. Der er altså en berøringsangst over for emnet inklusion, som måske er årsagen til, at forældrene ikke tager et fælles ansvar for inklusionsopgaven.

KOMMUNIKATION SOM NØGLE

Kommunikation er det emne, som forældrene talte allermest om i interviewene. Der blev talt meget om frustration over manglende, uklar eller ufuldstændig information, og når vi talte om, hvornår inklusionen havde fungeret godt, så var det meget ofte i relation til en god og åben kommunikation med børn og forældre.

Det er tilsyneladende meget forskelligt, hvordan der bliver talt om inklusion og børn med særlige behov. Der er eksempler på, at der har været stor åbenhed, initieret enten af skolen eller af forældre til børn med særlige behov. Det har fx givet sig udtryk i følgende:

- Snak i klassen om usynlige handicaps
- Snak i klassen om specifikke børns særlige behov
- Tilknudning af psykolog ved meget ubehagelige episoder
- Beskeder til forældre om konkrete episoder
- Beskeder til forældre om specifikke børns særlige behov
- Snak på forældremøder
- Opfordringer til at kontakte lærerne, hvis man ønsker at vide mere
- Konkret åben dialog med forældre, der ønsker det.

Der er også eksempler på en større lukkethed, hvor forældre vurderer, at de og deres børn ikke er blevet informeret tilstrækkeligt. Det kan være konkrete episoder, hvor de kun har fået meget overordnet information. Det kan også være, at de ved, at der er et barn i klassen med særlige behov, men at der ikke bliver talt om det, og at de kun hører om problemadfærd eller voldsomme episoder gennem deres børn. Det opleves meget lukket, som det ses af citatet her, som omtaler det som tyst-tys:

Nu har vi i vores klasse også haft en, der har været sluset ud i flere måneder, faktisk to børn, og det er ligesom om, det er sådan tyst tyst, at vi må helst ikke snakke om det. Så det har sådan været, vi helst ikke må nævne nogen navne, selvom alle ved, hvem de er.

Citatet viser også, at alle alligevel ved, hvem det er. Der løber undertiden historier rundt i de små byer i Billund Kommune, og forældrene er meget velinformerede om børnenes diagnoser mv. Som en forælder siger (for sjov): ”Man kan bare læse det på et opslag i Brugsen”. Men de ved ikke ret meget om baggrunden, om hvordan man selv skal håndtere børnene, og om, hvordan skolen håndterer situationen. Og de har svært ved at tale om det med deres børn derhjemme, fordi det opleves, som om der tilsyneladende er et ønske om, at det skal være hemmeligt.

Der er naturligvis regler for, hvor meget og hvordan man må fortælle andre forældre om konkrete børns forhold. Det kræver fx samtykke fra forældrene til de børn, det drejer sig om. Men der er tilsyneladende ret stor forskel på, hvordan det håndteres i praksis, idet der både er eksempler på stor åbenhed og meget lukkethed. Det kan tyde på, at det i høj grad også handler om kultur for, hvor meget man deler. Skolen kan fx opfordre forældre til børn med særlige behov til at dele, eller de kan opfordre til at nedtone det – afhængig af kulturen.

I tabel 2.1 er alle udtalelserne vedrørende betydningen af kommunikation sammenfattet og opdelt i graden af kommunikation, og om den er rettet mod børn eller forældre.

TABEL 2.1

Sammenfatning af udtalelser vedrørende betydning af kommunikation/information fra forældre til børn med særlige behov og/eller skolen.

	Information fra forældre/skolen	Ingen eller manglende information fra forældre/skolen
Information til børnene	Forståelse og accept af børn med særlige behov	Følelse af manglende konsekvens – mister autoritetstroen
- Betydning for børnene	Viden om, hvordan man bedst hjælper og omgås børnene med særlige behov Lettelse for børnene med særlige behov En tur var en overordnet god oplevelse på trods af voldsomme episoder	Utryghed
Information til forældrene	Forståelse og accept af børn med særlige behov	Utryghed
- Betydning for forældrene	Forståelse for og tryghed ved skolens håndtering Kan snakke om det med eget barn hjemme på baggrund af de rette oplysninger og dermed hjælpe til skabelse af tryghed og forståelse Tryghed ved legeaftaler, fødselsdage mv.	Forståelser baseret på rygter/halve historier Manglende tillid til, at skolen håndterer det Berøringsangst ift. at tage emnet op Kan ikke støtte egne børn

Kilde: Fokusgruppeinterview med forældre på Vestre Skole og BillundSkolen.

Som det ses af tabel 2.1, er der udelukkende positive udtalelser, når der er tale om, at forældre og børn bliver informerede, og udelukkende negative udtalelser, når der er ingen eller mangelfuld information.

Analysen peger på, at kommunikation er en helt afgørende forudsætning, for at inklusion kan lykkes. Hvis der er passende og rettidig information, vil forældrene kunne understøtte inklusionsarbejdet ved at tale med deres børn om børns forskelligheder, og hvorfor lille Emil opfører sig, som han gør, og også fremhæve Emils gode sider. De vil også føle sig trygge ved at invitere Emil hjem, fordi de ved, hvad Emil har brug for, og hvad der kan gøres, hvis Emil fx ikke opfører sig hensigtsmæssigt. Ved manglende kommunikation vil forældrene på den anden side blive utrygge og miste tillid til, om Emil burde være i klassen, og dermed modarbejde inklusionen.

TRIVSEL, TRYGHED OG DELTAGELSE I SOCIALE FÆLLESSKABER

DET SOCIALE FÆLLESSKAB I KLASSEN

Generelt synes forældrene, at klasserne har et godt fællesskab. Når de taler om børnene med særlige behov, så er de generelt med i klassens fællesskab. De har nogen at lege/være sammen med, og de inviteres og kommer fx med til klassefødselsdage og ture med klassen. I flere klasser er der alligevel nogle børn, som ofte ikke er med, men det er ikke nødvendigvis de børn, man traditionelt vil betragte som havende særlige be-

hov. Forældrene i interviewet ser det alligevel som, at der er et godt fællesskab i klassen.

I et enkelt tilfælde fortæller forældrene om, at klassekammeraterne trækker sig fra et barn, fordi de er bange for voldsomme reaktioner fra barnet eller barnets forældre. Det giver sig udtryk i, at klassekammeraterne siger nej til at lege med barnet og ikke kommer til barnets fødselsdag.

Børn med psykiske handicaps (som autisme) udvikler sig anderledes end deres klassekammerater, og der er flere eksempler på, at det betyder, at de interesserer sig for nogle forskellige ting, fx når de bliver teenagere. Som en forælder fortæller:

De andre fjernede sig ligesom over mod det her ungdomsliv og kiggede den vej, mens han holdt ved det her nørdede viden og var fantasifuld og sådan noget.

I nogle tilfælde betyder forskelligheden, at klassen finder en anden måde at være sammen på, hvor barnet med særlige behov accepteres, som han er, og er med i fællesskabet på sine egne præmisser. I andre tilfælde bliver barnet isoleret.

Børnene er meget rummelige som udgangspunkt. I interviewene bliver der talt om rummelighed som en styrke, idet børnene lærer rummelighed ved at være i klasse med forskellige typer børn. Og der fortæles om, hvordan børn med særlige behov som regel accepteres, som de er. Den eneste undtagelse er det ovenfor beskrevne barn, som børnene har valgt fra. Men rummeligheden gælder også for enkelte børn, som har et fysisk voldsomt adfærdsmønster, der engang i mellem går ud over klassekammeraterne. Her synes accepten at komme fra en grundlæggende forståelse for, at de pågældende børn reagerer, som de gør af en årsag ("De kan ikke gøre for det. Der er en grund til det. Han/hun kan jo også være rigtig sød."). Særligt når klassen har talt om usynlige handicaps, og hvad baggrunden er for forskellighederne, er kammeraterne meget rummelige og accepterende.

Rummeligheden italesættes dog også som noget negativt i det ene interview. Forældrene opfatter, at der i mange tilfælde bliver stillet for høje krav om rummelighed til børn, især de yngre børn. Det gælder særligt ved voldsomme episoder, men der stilles også spørgsmålstejn ved, om de mindre børn kan og bør forstå et barn, der fx pludselig går sin vej. De forældre, der havde denne opfattelse, var også nogle af dem, som havde hørt om mange voldsomme episoder, og som fik meget lidt kommunikation fra skolen, jf. diskussionen ovenfor om kommunikation.

VOLDSOMME SITUATIONER SKABER UTRYGHED

I interviewene har vi hørt om en række konkrete eksempler på situationer, der har været voldsomme og har været med til at gøre børn og forældre utrygge. Der er tale om:

- Slag og spark mod andre elever og mod lærere
- Kasten med møbler
- Trusler med kniv
- Trussel om selvmord.

Fælles for disse episoder er, at de er sket uden for den almindelige undervisning, typisk i frikvartererne. Her bliver der holdt mindre øje med børnene, og de løse rammer med mange børn på en gang kan være en udfordring for nogle børn – som så reagerer voldsomt.

Der er også et eksempel på et forældrepar, som optræder aggressivt på skolens område.

Forældrene fortæller, at deres børn bliver utrygge over denne slags episoder. En dreng har ondt i maven og ikke lyst til at komme i skole, hvilket moren kæder sammen med, at han har været vidne til nogle voldsepisoder i skolen. Forældrene fortæller også om børn, som er stoppet på skolen, muligvis som følge af en længere periode med utryghed.

Hvor meget børnene er blevet påvirkede af disse hændelser, afhænger i høj grad af, hvordan de er blevet håndteret efterfølgende, jf. afsnittet om kommunikation. For eksempel blev episoden med selvmordstruslen håndteret rigtig godt, idet børn og forældre har talt situationen grundigt igennem. Andre episoder har de stort set ikke talt om, hvilket har forstærket utrygheden.

DE "USYNLIGE" INDAD-REAGERENDE BØRN

I interviewene kom forældrene ind på begrebet "usynlighed" i flere betydninger.

Vi har hørt et eksempel på, at de i en klasse har snakket om *usynlige* handicaps, i forbindelse med at der i klassen var en dreng med et psykisk handicap. Her kan man ikke se handicappet, som hvis der var tale om et fysisk handicap, og derfor kan det være svært at vide, hvad den anderledes adfærd/de særlige behov skyldes, og hvordan man skal agere over for det. Begrebet 'usynlig' bliver altså her brugt bredt om særlige behov, der ikke giver sig fysisk til udtryk. Forløbet bliver forklaret som en vigtig øjenåbner for børnene i klassen.

Ordet "usynlig" bruges også i en anden sammenhæng, nemlig om indadvendte børn, som ofte bliver overset. De indad-reagerende børn er generelt relativt nemme at rumme for de øvrige klassekammerater og deres forældre, fordi de ikke generer de andre ved at være voldsomme eller skabe uro i klassen. Til gengæld får de ofte mindre hjælp og

støtte, da de udad-reagerende børn tager meget af lærernes opmærksomhed. Som i dette citat, hvor en forælder har et barn, der er indad-reagerende:

De har jo flere gange lovet os, at de ville sætte noget i værk i forhold til det sociale, hvor de ville have en AKT-medarbejder ind over og sætte nogle sammen i frikvarteret for at have noget sammen med nogle andre drenge, som måske også havde det svært, men det blev bare aldrig gjort.

Den føromtalte mor bruger ordet ”usynlig” i forbindelse med sin stille og tilbageholdende søn. Hun fortæller:

Ja altså, han sad jo bare igen og var lidt usynlig, så han fik jo ikke specielt meget opmærksomhed.

Det er interessant, at ”usynlighed” bruges om indad-reagerende børn i mere end en sammenhæng. Selvom de ikke fylder så meget, kan de have det rigtig svært, hvis de ikke får den rette støtte. Det er derfor vigtigt at være opmærksom på denne problematik.

DELTAGELSE I FAGLIGE FÆLLESSKABER OG FAGLIG UDVIKLING

Elever med særlige behov indgår kun delvist i det faglige fællesskab, viste evalueringen. Dette bekræftes i de supplerende interview, hvor forældre fortæller, at nogle elever ofte er væk fra klassen, enten systematisk, fordi de har særlige forløb, eller usystematisk, fordi de bare ikke deltager, som i nedenstående citat:

Når det ikke lige er de fag, han gider, så går han bare.

Det er tydeligt, at der er en del situationer, hvor fagligheden for hele klassen bliver negativt påvirket af uro og nogle elevers brug for meget opmærksomhed og støtte. Ofte står læreren alene med en klasse og bruger ressourcerne på at skabe ro i stedet for at undervise. En forælder fortæller fx:

Ja, hun (datteren) er kommet hjem og sagt, at det var skide kedeligt i engelsk i dag, vi nåede slet ikke at komme i gang, for der kom slet ikke ro i klassen.

For de fagligt stærke kan det betyde, at de ikke får udfordringer nok og keder sig. En forælder fortæller, at fire børn stoppede i en klasse, fordi:

Det var jo dygtige elever altså, de synes jo ikke, at der skete nok, altså der var ikke udfordring nok til dem, fordi der var to-tre andre, som fyldte rigtig meget i klassen, som også var hevet ud og frem og tilbage.

Modsat kan de fagligt svage elever opleve, at de ikke får støtte nok, fordi der ikke er ressourcer til det, fx datteren til forælderen, der her fortæller:

Ja, vi har bedt om mange gange at få noget ekstra hjælp, men det er hun ikke dårlig nok til. Hun kan bare få lov til at sidde der.

Der er altså børn, der ikke får den faglige hjælp, de kunne bruge, fordi der ikke er ressourcer til alle dem, der har behov. En nylig analyse fra SFI's Inklusionspanelundersøgelse bekræfter, at der er en del elever, der har et støttebehov, der ikke imødekommes (Nielsen & Skov, 2016).

Der er også eksempler på, at det kan lykkes at styrke fagligheden for børn, som har brug for det, og bringe dem tilbage i klassen igen. På Vestre Skole fortæller forældrene fx om flere børns gode erfaringer med et 3-4 ugers læseløftforløb, hvor børnene er blevet trukket ud i nogle timer og haft individuel undervisning.

SAMFUNDSMÆSSIGT FÆLLESSKAB: AKTIVITETER OG STØTTE UDEN FOR SKOLEN

Det er primært i skolesammenhænge, at børnene med særlige behov har problemer. Det viste den samlede evalueringsrapport, og det bekræftes af de supplerende interview.

Når forældrene taler om børnenes fritid, så fremgår det, at deres indtryk er, at også børnene med særlige behov går til fritidsaktiviteter på lige fod med andre børn. De kommer også med til klassefester og legeaftaler, og her er der som regel ingen problemer. En forælder fortæller om et barn, der har en meget voldsom opførsel i skolen, men hvor der aldrig er problemer i deres hjem.

... det ikke sker uden for skolen, hvis Søren leger med Kasper til en fødselsdag eller et eller andet, det går aldrig galt, det er aldrig der, han er sur og kaster med stole og slår med jernrør og kaster med sakse. Altså, der sker aldrig noget lignende.

Af interviewene kan man aflæse tre forklaringsmodeller på, hvorfor det går bedre i fritiden end i skolen. Der er ofte mere struktur, bedre mulighed for ekstra støtte (fordi der er flere voksne pr. barn) og en mindre gruppe, som barnet skal forholde sig til. Forklaringsmodellerne og relevante citater er indsat i tabel 2.2.

TABEL 2.2

Forklaringer på, at børnene med særlige behov fungerer bedre i fritiden end i skolen.

Forklaring	Citat
Struktur	"og der har man det da rimelig struktureret, fordi okay, det kan godt være, at de begynder at råbe, men vi sørger lige for, at de ved, hvad der skal foregå"
Ekstra støtte	"Hvis der er nogen der ... så kommer de under armen, for de skal med på skattejagt, og det er klart"
Mindre gruppe	"Fordi der ikke er så mange"

Kilde: Analyse af interview med forældre.

Forklaringsmodellerne i tabel 2.2 passer meget godt med den generelle viden om inklusion og børn med særlige behov. Det vil derfor være relevant at bruge det som indspark til at overføre de gode erfaringer fra fritidssituationer til at skabe bedre rammer i skolen.

LITTERATUR

- Nielsen, C.P. & P.R. Skov (2016): *Stotte til elever med særlige behov – En kvalitativ beskrivelse med udgangspunkt i Inklusionspanelet*. Notat. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Niss, N.K., K.I. Dannesboe, C.P. Nielsen & C.P. Christensen (2016): *Evaluering af inklusionsindsatsen i Billund Kommune*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 16:04.